

Het boek van de profeet Joël (2)

Groei: 14 november 2007

Door: Hendrik Jan de Bie

1. Inleidende opmerkingen

Hoofdstuk 2 sluit nauw aan bij het beeld van de sprinkhanenplaag uit hoofdstuk 1, die de vorige keer is behandeld. Alleen vindt er nu intensivering plaats. De sprinkhanen worden nu niets ontziend, verwoestend oorlogsleger. Dit hoofdstuk valt in tweeën uiteen: Het eerste deel loopt tot en met vers 17. Hier staan dreiging en bekering centraal. Vers 18 functioneert dan als een soort ‘brug’ tussen Joël 1 –2-17 en Joël 2: 19- 3: 21, waar de Here God als het ware antwoord geeft op de beide dreigingen: de sprinkhanenplaag: 2: 18-27 en het leger: hoofdstuk 2: 28 – 3: 21.

We moeten ons voorstellen dat Joël een tempelprofeet, of een cultische profeet was, die zijn boodschap uitsprak in (de voorhof van) de tempel. De woorden en begrippen die hij gebruikt komen dan ook onmiddellijk uit de tempeldienst en haar gebruiken en voorwerpen.

De tekst van het profetenboekje Joël is gegoten in de vorm van poëzie. Dat kun je aan de bladspiegel van de Hebreeuwse bijbel ook zien. Het einde van een vers is het einde van een regel. Hebreeuwse poëzie kun je echter ook in een vertaling herkennen. Bijna elk vers heeft twee ‘leden’, die met elkaar in een bepaalde ‘betekenisrelatie staan’. Die betekenisrelatie kan zijn:

- een gelijkheid van gedachten;
- een tegenstelling van gedachten, of
- een aanvulling van gedachten.

2. Indeling van de te behandelen perikoop:

I de dreiging van het leger als beeld van de Dag des Heren: vs. 1-11.

II de oproep tot bekering: vs. 12-14

III de oproep tot vasten en klagen: vs. 15-17

IV het begin van het antwoord van de HERE: vs. 18: het ‘brugvers’ naar het volgende deel.

3. Behandeling

I de dreiging van het leger:

Vs. 1: Joël begint met een beeld dat alle bezoekers van de tempel kenden: het blazen op de ramshoorn, een bazuin in een gedraaide vorm, gemaakt van de hoorn van een ram. Het instrument bracht een dof, wat klagend geluid voort. Die ramshoorn kon in de tempel worden gebruikt om een bepaalde liturgische handeling aan te kondigen, net zoals het luiden van de klok voor onze

kerkdiensten. Daarnaast kon het blazen op een ramshoorn ook een ‘wereldlijke’ betekenis hebben: je kon er ook een signaal op blazen wanneer er gevaar dreigde, bijvoorbeeld oorlogsdreiging, zoals bijvoorbeeld in onze tijden sirenes afgaan wanneer er een luchtaanval dreigt (vgl. ook Jer. 4:5 en 6:1). Het alarmsignaal wordt direct gevolgd door een uitroep van een oorlogsalarm. En in die uitroep is wordt direct een vergelijking getrokken tussen Dag des HEREN en een grote, geweldige oorlog, die dreigend nadert.

In ‘pakkende beelden’ wordt de dreigende oorlog beschreven:

- de *duisternis* (vs. 2): er zit een climax in de woorden: duisternis en donkerheid, vervolgens wolken den dikke duisternis die wordt uitgespreid over de bergen.
- Een *groot en machtig volk* (vs. 2). De profeet moet hier aan een niet-bestaand volk gedacht hebben, omdat de oorlog hier geschilderd wordt als beeld van de Dag des HEREN.
- Het verterende vuur (vs. 3): Voor de oorlog ziet het land eruit als het paradijs, een ‘Hof van Eden’. Het alles verterende vuur zal het landschap in woestijn, een ontstellende woestenijs veranderen; ontsnapping is niet mogelijk. Ik moest hierbij denken aan de tactiek van de verwoeste aarde, die het Russische leger in de Tweede Wereldoorlog toepaste: in plaats van het oprukkende Duitse leger tegemoet te treden trokken de Russen zich terug en verwoestten bij die terugtrekking hun eigen land en lieten zo voor de Duitsers niets meer over. Zo is het ook hier, met dien verstande dat hier het land totaal wordt verwoest door de vijanden.
- De paarden (vs. 4 en 5). Het paard was in die tijd al belangrijk oorlogstuig. Een paard en wagen functioneerde eigenlijk als een soort tank. Paarden zijn in de Bijbel ook symbool voor de eschatologische strijd. [C. van Leeuwen trekt in zijn commentaar een parallel tussen de paarden en de sprinkhanen uit hoofdstuk 1].

In vers 6 staat de reactie van het volk: voor het aangezicht van het leger zal het ineenkrimpen van angst (hier wordt het zelfde werkwoord gebruikt dat het ineenkrimpen van een berende vrouw uitdrukt, vgl. Jes. 13: 8 en Jer. 6.24).

In het tweede gedeelte van vers 6 wijken de SV en de NBG af: SV: alle gezichten zullen betrekken als een pot’ (‘zwart worden’); NBG: alle gezichten verbleken van angst. Dat komt omdat nadere studie van het hebreeuwse woord ‘paroer’ duidelijke heeft gemaakt dat met dit woord niet ‘pot’ wordt bedoeld, maar ‘roodheid’ of ‘gloed’. Dan zou vertaald kunnen worden: de roodheid zal uit hen ‘verzameld worden’. In de NBG is dit wat ‘verklarend ‘vertaald als verbleken van angst. Hoewel dus niet letterlijk vertaald, geeft het wel de essentie weer: de aanblik van het naderende, alles verwoestende leger doet alle naties op de aarde verbleken van angst.

Vanaf vers 7 wordt verder beschreven hoe de aanval wordt voortgezet:

- De stad zal worden ingenomen door een stormloop: de soldaten rennen op de stad af en klimmen tegen de muur (vs. 7a).
- Het leger is uiterst gedisciplineerd: elke soldaat weet precies hoe hij lopen moet (vs. 7b); hij loopt zijn collega niet in de weg (vs. 8). Zo ontstaat een perfect georganiseerde slagorde, dat handig de wapens van de tegenstander weet af te wenden of te omzeilen (in vs. 8b staat letterlijk: hij (een soldaat) zal niet in een handwapen, bijv. een werpspeer, vallen). De aanvalsmuur valt niet uiteen te slaan.
- Eenmaal in de stad zullen zij rondrennen en zullen door de ramen naar binnen glippen als een dief; het beeld van het leger dat aan het plunderen is en/of andere oorlogsmisdaden uitvoert (vs. 9).

In vers 10 verandert het perspectief. Tot nu toe is was alleen de focus gericht op de stad Jeruzalem en haar omgeving, die belaagd werd, aangevallen en ingenomen. Nu verschuift de focus naar de hele schepping:

- De aarde beeft voor zijn aangezicht
- De zon en de maan worden duister.
- De sterren trekken hun glans in.

Het beeld van de oorlog maakt plaats voor wat er gaat gebeuren op de Grote Dag des HEREN, de jongste dag, waarop God verschijnt op het oordeel te voltrekken. Als Hij verschijnt beeft de aarde (bijv. Psalm 18:8), worden de zon en de maan zwart (bij. I Koningen 18: 45) en houden de sterren hun glans in (vgl. Ez. 32: 7). De schepping raakt in beroering en houdt op 'normaal' te functioneren). Zo beschrijft ook Jezus de tekenen van de schepping wanneer de Jongste Dag nabij is (bijv. Marcus 13: 24, 25)

In vers 11 verschuift het beeld definitief van het leger naar God, die komt op de Grote Dag. Om Zijn macht te schilderen worden alle eigenschappen van het machtige leger, die in de voorafgaande verzen beschreven zijn, nu in verband gebracht met Gods macht zoal die zich manifesteert op deze Dag:

- Hij verheft Zijn stem – vergelijk het geluid van de wagens en het vuur in vs. 5. We komen dit beeld vaker tegen in het OT: het geluid van de donder (Ps. 18: 14; Ps. 46: 7); Amos 1: 2: De HERE brult.
- Zijn legerplaats is zeer groot (Ps. 99).

Maar nog machtiger dan deze 'fysieke' aspecten is Zijn Woord, waarmee Hij het oordeel voltrekt. Het vers eindigt met een retorische vraag: Wie kan de Dag des HEREN verduren? Antwoord: niemand.

II De oproep tot bekering.

Vers 11 is niet het einde. God geeft de mogelijkheid tot bekering. Door de monde van Joël zegt Hij in vers 12:: keert terug tot Mij. Hiermee wordt in de eerste plaats bedoeld: een omkeer van binnen uit. Een omkeer van een leven zonder God, of een leven van onverschilligheid, oppervlakkigheid, etc. naar God toe. Die omkeer moet plaatsvinden vanuit het hart. Je moet je keren tot God en van binnenuit een ander, een nieuw mens worden. Wie worden hier

aangesproken: de mensen persoonlijk, maar ook heel het volk, inclusief de geestelijkheid van de tempel en haar overheden. De omkeer is vanuit het hart, maar gaat ook met rituelen gepaard: vasten, wenen en treuren. Joel was bekend met de tempelliturgie. Bij de tempelliturgie hoorden de offers en de gebeden, maar ook boeterituelen, zoals wenen, vasten, treuren, en het scheuren van de kleren.

In vs. 13 beschrijft hij het boeteritueel als het ware vanaf de andere kant. Scheurt jullie hart en niet jullie kleren. Dat wil niet zeggen dat het om het inwendige alleen gaat en dat het uitwendige er niet meer toe doet. Nee, het uitwendige, het scheuren van de kleren, is een onderstreping van het inwendige, het scheuren van de kleren onderstreept het scheuren van het hart. Daarom kun je eigenlijk ook lezen: scheurt jullie hart en niet *alleen* jullie kleren. Daarentegen: met een ritueel alleen kom je er niet.. God laat zich niet ‘vangen’ in een ritueel, Hij is vrijmachtig. Daarom begint vers 14 ook met ‘Wie weet...’.

[De verzen 12-17 worden in de R.K.K. en in andere kerken van het ‘katholieke type’ altijd gelezen op aswoensdag, de dag waarop de periode van 40 dagen voor Pasen begint, een tijd van boete, inkeer en vasten. In de Reformatie (en nog meer in de Nadere Reformatie) was men niet zo erg op boeterituelen en vasten. Men hechtte meer aan een ‘inwendige bekering’, die gestalte moest krijgen in een strenge levensheiliging. Dit was vooral een reactie op de uiterlijke rituelen van de boetepraktijk in de middeleeuwse kerk. Tegenwoordig wordt de waarde ervan in kringen van de reformatorische kerken weer meer en meer ingezien. Vandaar dat ik er ook twee gespreksvragen over gemaakt heb.]

Gods almacht en Gods toorn enerzijds en Zijn genade en barmhartigheid anderzijds, kunnen niet tegen elkaar worden uitgespeeld. Dat blijkt ook uit het vervolg van dit vers: God is genadig, barmhartig, langzaam tot toorn en groot van goedertierenheid en berouw hebbend over het kwaad het onheil, dat zo-even is geschilderd; Hij is bereid dat allemaal weer in te trekken, wanneer men met een oprecht hart tot Hem komt. Ik licht hier twee begrippen nog even kort uit: goedertierenheid (chèsèd) drukt Gods grenzeloze goedheid en liefde uit, niet alleen voor rechtvaardigen, maar ook voor zondaren. En die goedertierenheid brengt nog iets bij God teweeg, iets waardoor de God van Israël, de Vader van Jezus Christus zo volstrekt uniek is. Hij heeft berouw. God is geen statische God, maar een God die bewogen kan zijn door mensen die ‘hun hart scheuren. En die bewogenheid kan er toe leiden, dat Hij niet alleen afziet van de het oordeel dat Hij zou vellen, maar dat Zijn toorn overgaat in Zijn grenzeloze liefde. God wil niet de ondergang van een zondig mens, maar zijn behoud. En in plaats van verwoesting zal er dan *zegen* zijn. In plaats van het door de sprinkhanen kaalgevreten land en de door het leger verbrande huizen en geplunderde land zullen er weer gewassen groeien, zodat er voor God weer pijsoffers en plengoffers zijn.

III De oproep tot - en de samenkomst van vasten en klagen

Zoals in vers 1 de ramshoorn alarm blies, zo klinkt deze nu met andere signalen, namelijk om op te roepen tot een samenkomst (een 'liturgie') van vasten en berouw. Deze samenkomst is bedoeld voor het hele volk: ouderen, kinderen, baby's, de leiders van het volk en de geestelijkheid. Alles moet hiervoor wijken, zelfs mensen die op het punt staan in het huwelijk te treden moeten naar de tempel komen.

Opmerkelijk is de 'liturgische precisie', waarmee Joël de samenkomst beschrijft. De priesters en de dienaren van de HERE moeten tussen de poort en het altaar – bedoeld is het brandofferaltair - gaan staan. Dat is de binnenste voorhof. Het volk blijft dan in de buitenste voorhof staan. Ze moeten wenen. Dat is een onderdeel van de boeteliturgie. En daarbij hoort ook de oproep tot God in een noodsituatie: ontferm U, HERE, over Uw volk. Deze bede is bedoeld om bij God berouw af te bidden over Zijn voornemen tot oordeel. Daarbij wordt ook een beroep gedaan op Gods trouw, Gods verbond met Israël, want er wordt gesproken over 'Uw volk'. Behalve een beroep op Gods verbondstrouw, wordt ook een beroep gedaan op Zijn eer. Daarom eindigt de bede ook met de vraag om het volk niet over te geven aan de smaad van de heidenvolken, die zeggen : waar is hun God (vgl. Ps. 79:10, 89: 42, 51; 115: 2).

IV Het 'brugvers' (vs. 18)

God verhoort het gebed: Hij zal ijverig zijn voor Zijn land en Hij zal Zijn volk sparen.

Dat geeft ook de gelegenheid om ook dit gedeelte te zien in het licht van het NT. Wij mogen Gods trouw zien in het licht van de komst van de Here Jezus Christus op aarde, en het heilswerk dat Hij volbracht heeft. Op de Jongste Dag zal Hij komen om te oordelen, de levenden en de doden.

Wij naderen het eind van het kerkelijk jaar. De laatste weken ervan staan in het teken van de voleinding en het uitzien naar de Jongste Dag. Door de profetie van Joël worden we opgeroepen om daar ernst mee te maken, voor onszelf maar ook als gemeente, als kerk, als natie, als wereldbewoners, want het evangelie van Jezus Christus is voor de gehele wereld, en de wereld, ja de hele schepping zal in die Jongste Dag worden betrokken.

Gespreksvragen:

1. In oorlogstijden zitten kerken dikwijls voller dan in tijden van voorspoed. Nood leert bidden. Dat blijkt ook uit Joël 2: 1-18. Zijn er altijd dreigingen of tegenslagen nodig om je – voor het eerst of opnieuw – bij God te brengen?
2. In de tijd van de Reformatie hebben de meeste reformatoren (Luther uitgezonderd) de biecht als boeteritueel en sacrament afgeschaft. Zij vonden dit een ritueel van de buitenkant, terwijl het in de eerste instantie om de binnenkant gaat. In de 17^e eeuw is de liturgie van de ‘Nederduitsch Gereformeerde Kerk’ vastgesteld. In grote lijnen wordt deze binnen gemeenten behorend bij de Gereformeerde Bond nog gehandhaafd. In deze liturgie zijn de onderdelen ‘verootmoediging’ en ‘genadeverkondiging’ – die bij Calvijn nog een vaste plaats hadden – afgeschaft.
  - a) Vind je dat er in deze tijd weer bezinning nodig is op de plaats van boete en schuldvergeving in de gemeente? Zo ja, hoe zou die dan gestalte kunnen krijgen?
  - b) Zouden de liturgische momenten van verootmoediging en genadeverkondiging weer vaker een plaats moeten krijgen in de erediensten? Waarom wel/niet?
3. Tijdens de Reformatie is er afgerekend met het gebruik om te vasten. De reformatie is in Zürich zelfs begonnen met een bewust overtreden van vastenregels. Zou het voor het persoonlijk geloof en voor het gemeente zijn op zich nuttig zijn om (een vorm van) het vasten in een bepaald segment van het kerkelijk jaar eens te overwegen?

Indeling Joël 2: 1-18

I de dreiging van het leger uitmondend in de Dag des Heren:
vs. 1-11.

- het signaal op de ramshoorn
- de duisternis
- een groot en machtig volk
- een verterend vuur
- de paarden en wagens
- de angst
- de discipline van het leger
- de inname van de stad
- verschuiving van de focus naar de schepping
- God verheft Zijn stem: de Dag des Heren

II de oproep tot bekering: vs. 12-14

- de binnenkant en ook de buitenkant
- Gods almacht en barmhartigheid

III de oproep tot vasten en klagen: vs. 15-17

- het signaal op de ramshoorn
- bestemd voor het hele volk:
  - voor alle generaties
  - in alle omstandigheden
- de boeteliturgie

IV het begin van het antwoord van de HERE: vs. 18: het 'brugvers'
naar het volgende deel:

- God spaart Zijn volk

Werkvertaling

1. Blaast de ramshoorn in Sion en roept uit een (oorlogs)alarm op de berg van heiligheid, en beef, inwoners van dit land, want de Dag des HEREN komt en is nabij.
2. Een dag van duisternis en donkerheid, een dag van wolken en dikke duisternis, als duisternis uitgespreid over de bergen, een grote en machtige natie als tevoren niet geweest is van eeuwigheid, en na deze niet zal zijn tot de jaren van geslacht tot geslacht.
3. Voor diens aangezicht zal een vuur verteren en na deze zal een vlam branden. Als de Hof van Eden is het land voor diens aangezicht, doch na deze als een woestijn, een woestenij. Ja, zelfs ontsnapping zal er voor deze niet zijn.
4. Als een gedaante van paarden is zijn gedaante, en als ruiters, zo zullen zij rennen.
5. Als een geluid van wagens op de toppen van de bergen zullen zij springen, als het geluid van een vlam die de stoppels verteert, als een machtige natie die gezet is tot de slagorde.
6. Vanaf zijn aangezicht zullen de naties gepijnigd worden/angstig zijn; de roodheid zal uit hen verzameld worden. ['verklarend' vertaald: zij zullen bleek worden van angst]
7. Als helden, zo zullen zij rennen; als mannen van de slagorde, zo zullen zij opgaan (tegen) een muur. Zij zullen op hun wegen gaan en zij zullen hun paden niet vervlechten.
8. Een man (uit het leger) zal zijn broeder niet verdringen. De sterke man zal op de hoofdweg gaan; hij zal niet in een handwapen vallen, hij zal het breken.
9. In de stad zullen zij rondrennen, op de muur zullen zij rennen; in de huizen zullen zij opgaan, in de huizen zullen zij ingaan als een dief.
10. De aarde beeft voor zijn aangezicht, de hemel schudt; de zond en de maan zijn duister en de sterren trekken hun glans in.
11. En de HERE verheft Zijn stem voor het aangezicht van Zijn (strijd)macht, want Zijn legerplaats is zeer groot, want machtig is Hij, doende Zijn woord. Want de Dag des HEREN is groot en zeer te vrezen. En wie zal die verduren?
12. Nu dan – is de uitspraak van de HERE – keert terug tot Mij, met geheel jullie hart en in vasten en in wenen en in treuren.
13. Scheurt jullie hart en niet jullie klederen, en keert (terug) tot de HERE jullie God. Want Hij is genadig en barmhartig, langzaam tot toorn en groot van goedertierenheid en berouw hebbend over het kwade.
14. Wie weet zal Hij terugkeren en zal Hij berouw hebben, en zal Hij achterlaten een zegen, een spijsoffer en een drankoffer van de HERE, jullie God.
15. Blaast de ramshoorn in Sion, heiligt een vasten roept een (heilige) vergadering uit.
16. Verzamelt het volk, heiligt een samenkomst, vergadert de ouden, verzamelt de kinderen en die de borsten zogen. De bruidegom moet uitgaan van zijn privé-vertrek en de bruid van haar bruidsvertrek.
17. Laat tussen de poort (van de tempel) en het (brandoffer)altaar de priesters en de dienaren van de HERE wenen, en laat ze zeggen: 'Ontferm U, HERE, over Uw volk, en geef het niet over tot minachting, tot de spreuk over hen, waarom zij zullen zeggen onder de naties: 'Waar is hun God?'
18. Zo zal de HERE ijverig zijn voor Zijn land, en zal Hij Zijn volk sparen.